

INVLOED VAN STORMEN

Profiteren deze dertien soorten van de dertiende?

Door S. Braaksma

Bijgelovige geesten vonden het waarschijnlijk geen toeval dat het vorig jaar in november zo stormde. Het was die dag immers de dertiende! Ik weet niet wat zij dit jaar van de storm in april hebben gedacht? Of is 2 april ook een van te voren te voorspellen ongeluksdatum? Een ongeluksdatum was het ongetwijfeld wel voor een aantal vogels die al vroeg in het seizoen zaten te broeden. Er is bij mijn weten, afgezien van wat losse mededelingen over 'verdrifting' en over uitgewaaide nesten, helaas niets gepubliceerd over de gevolgen van deze stormen voor de vogelstand, zulks in tegenstelling tot enkele stormen in voorgaande jaren (zie bijv. Taapken 1953 en 1956). Ik wil daarom graag wat eigen ervaringen vermelden in de hoop dat anderen dit voorbeeld zullen volgen.

Directe waarnemingen heb ik maar weinig. Zij blijven beperkt tot enkele troepjes Rotganzen en Scholeksters op Rottumerplaat die op die gedenkwaardige 13e november op volle kracht tegen de storm in probeerden te vliegen, maar die in plaats van vooruit in en vrij snel tempo achteruit gingen. Het was een wonderlijk gezicht! Verder zagen wij (V. Langenhoff, G. M. van der Meulen, J. Fens en ondergetekende) een aantal vogels die zich anders zelden of nooit op dit eiland laten zien, zoals een Grote Jager, 4 Drieteenmeeuwen, een Velduil, een paartje Goudvinken, een Witstuitbarmsijs en zelfs een Ivoormeeuw. Op de 2e april heb ik helaas geen gelegenheid gehad om waarnemingen te doen, want die dag heb ik binnenshuis doorgebracht.

Ik werd pas op 21 april persoonlijk geconfronteerd met de manier waarop

Stormschade, Westerslag, Texel, januari 1974

Foto: P. Munsterman

de beide stormen in onze bossen hebben huis gehouden. Die dag maakten mijn zoon en ik namelijk een rondgang door ons inventarisatiegebied 'Mensinge' in de gemeente Roden, waar door ons dit jaar voor het elfde achtereenvolgende jaar broedvogeltellingen zijn verricht.

Wij hadden van te voren al wel gehoord hoe erg de stormen (vooral die in november!) in Drenthe te keer waren gegaan, maar nu kregen wij met eigen ogen een deel van de aangerichte verwoestingen te zien. Het was hier wel goed raak geweest! Meer dan mansdikke beukenstammen waren afgeknapt als waren het lucifershoutjes en in verschillende naaldhoutcomplexen lagen vrijwel alle bomen tegen de grond.

Het was hoewel al weer vrij veel valhout was opgeruimd op vele plaatsen nog een complete chaos. Het doorkruisen van deze bosgedeelten was een vrijwel onmogelijke opgave. Naar globale schatting is ten minste 20% van de bomen op 'Mensinge' omgewaaid. Daarnaast zijn er dan nog heel wat scheef gewaaide bomen en zeer veel afgerukte kronen en takken.

Bij het bekijken van dit slagveld bekwam ons het gevoel dat het er met de broedvogelstand dit jaar wel eens niet zo rooskleurig uit zou zien.

De midden in de bossen rondrijdende hout-auto's en de aanhoudend ronkende motorzagen waren bepaald niet geschikt om ons meer optimistisch te stemmen.

Al inventariserend kregen wij echter steeds meer het gevoel dat de schade aan de vogelstand toch nog wel mee zou kunnen vallen. Deze indruk werd nog versterkt tijdens de tweede inventarisatieperiode (in mei). Het torenvalkenpaar dat hier vorig jaar broedde liet dit jaar zo te zien verstek gaan en de Ransuilen waren van 7 tot 1 of 2 paar teruggelopen. Dit is echter normaal in een slecht muizenjaar.

De Boomvalken waren gelukkig weer aanwezig. Er waren evenwel duidelijk minder Kauwen en Spreeuwen en ook het aantal Fazanten, Ransuilen, Tortelduiven, Boompiepers, Fitissen en Grauwe Vliegenvangers bleek lager te zijn dan in de meeste voorgaande jaren.

De Blauwe Reigers waren na een jarenlange achteruitgang echter toegenomen van 1 tot 2 paar en de stand van soorten als o.m. Groene Specht, Zwarte Specht, Grote Bonte Specht, Zanglijster, Merel, Gekraagde Roodstaart, Tuinfluiter, Koolmees, Zwarte Mees, Staartmees, Vink, Goudvink, Wielewaal en Ekster bleek op een redelijk niveau te liggen. Die van Grote Lijster, Fluiter, Goudhaantje, Matkop en Vlaamse Gaai mochten zelfs gevoeglijk als goed tot zeer goed worden bestempeld.

Het was min of meer verrassend dat van niet minder dan 13 (!) soorten over elf jaren berekend dit jaar de aanwezigheid van een record aantal paren kon worden geboekt. Dit gold namelijk voor Houtduif, Winterkoning, Heggemus, Roodborst, Zwartkoptuinfluiter, Braamsluiper, Tjiftjaf, Bonte Vliegenvanger, Pimpelmees, Kuifmees, Boomkruiper, Ringmus en Zwarte Kraai.

Hierbij dient te worden opgemerkt dat van de Zwarte Kraaien vermoedelijk slechts een deel tot broeden is gekomen. Wij hebben ons afgevraagd in hoeverre het hiervoor geschetste gunstige beeld als een 'positief stormeffect' mag worden aangemerkt. Er is immers geen enkele zekerheid dat de stand van de genoemde 13 soorten zonder de stormen dit jaar niet nog beter zou zijn geweest. Enkele soorten gaven al jaren achtereen een toename te zien.

Als wij er van uitgaan dat de stormen de stand van een aantal soorten inderdaad positief hebben beïnvloed rijst vanzelf de vraag welke factoren hierbij een rol hebben gespeeld. Het lijkt ons voor de hand liggend om in de eerste plaats te denken aan een sterke toename van het aantal

Het is aannemelijk dat de Roodborst profiteert van de toestand na een storm.

Foto: E. Wanders

potentieel goede broedplaatsen (dichte takkenmassa's, omgewaaide wortelkluiten enz.) voor soorten als bijvoorbeeld Houtduif, Winterkoning, Heggemus, Roodborst Kuifmees en Boomkruiper en daarnaast aan een toegenomen hoeveelheid voedsel (bijvoorbeeld dennenscheerders!) voor de insectenetende soorten.

De gunstige voedselpositie is mogelijk nog versterkt door het feit dat een eventuele voedselconcurrent namelijk de Rosse Vleermuis dit jaar geheel of vrijwel geheel afwezig was. Er werden door ons althans, in tegenstelling tot vorige jaren geen rondvliegende Rosse Vleermuizen waargenomen en er werd ondanks ijverig speuren ook door de toezicht- houder geen enkele "vleermuis-boom" ontdekt. Wel werd geconcludeerd dat ten minste 5 van de in voorgaande jaren min of meer geregeld door Rosse Vleermuizen bewoonde holle beuken zijn omgewaaid. Voortbordurend op de veronderstelde gunstige voedselpositie voor insectenetende vogels heb ik de mij door de heer Vos toegezonden nestkast-controle-sta- ten eens nader bekeken. Hierbij is gebleken dat de broedresultaten van Koolmees, Pimpelmees, Zwarte Mees en Ringmus dit jaar als redelijk goed mogen worden aangemerkt en die van Gekraagde Roodstaart als goed. Alleen de broedresultaten van de Bonte Vliegenvanger waren beter dan ooit te voren. Dit lijken alles bijeen geen erg sterke argumenten ten gunste van een 'overvloed aan voedsel' theorie. De algemene voedsel- positie was echter kennelijk ook bepaald niet slechter, vooral als men rekening houdt met het feit dat de eierproductie van vele soorten daalt als het aantal paren toeneemt. Bovendien is gebleken dat dit jaar in veel gevallen de beste broedresultaten werden geboekt in de nest- kasten in en nabij de bosgedeelten die het zwaarst door de storm zijn getroffen. De Ringmus is ongetwijfeld de nestkastbewoner die dit jaar de meeste vooruitgang heeft geboekt. Het aantal broedparen steeg namelijk vergeleken bij vorig jaar van 12 à 13 tot 18 à 19. Deze vogels hadden een duidelijke voorkeur voor de nestkasten in en nabij de bos- gedeelten met veel stormschade. Interessant is dat de resultaten van de

tweede broedsels beter waren dan die van de eerste broedsels in dezelfde nestkasten. Het lijkt aannemelijk dat de Ringmussen hebben geprofiteerd van een toename van de hoeveelheid insecten in de loop van het seizoen. Er kan in verband met de veronderstelde gunstige voedselpositie voor insectenetters ook worden gewezen op het al vermelde feit, dat de spechtenstand dit jaar zo te zien niet minder was dan in de voorgaande jaren, zulks ondanks het omwaaien van verscheidene goede nestbomen. Vermeldenswaard is nog dat dit jaar waarschijnlijk voor het eerst enkele Witte Kwikstaarten op 'Mensinge' hebben gebroed. Zij zijn althans geregeld waargenomen in enkele zwaar door de storm getroffen bosgedeelten, waar opgewipte wortelkluiten en houtstapels zo te zien een ideale nestgelegenheid boden.

Rest nog te vermelden dat het totale aantal broedparen van alle soorten bijeen wat minder was dan vorig jaar maar meer dan in 1971.

De achteruitgang t.o.v. 1972 blijkt echter vrijwel geheel voor rekening te komen van Spreeuwen en Kauwen.

Wij zijn vanzelfsprekend erg nieuwsgierig naar de broedvogelstand in andere Nederlandse bossen in 1973. De vooralsnog speculatieve stelling dat althans een deel van de 13 soorten waarvan dit jaar een recordaantal broedparen op 'Mensinge' werd vastgesteld, heeft geprofiteerd van de stormen (vooral van die op de 13e november 1972) zou namelijk sterk aan geloofwaardigheid winnen als zou blijken dat in andere stormschade-gebieden in ons land soortgelijke verschijnselen zijn geconstateerd.

Ook eventuele tegengestelde berichten uit niet of nauwelijks door de storm getroffen bosgebieden zijn van grote waarde. Het is immers duidelijk dat men moeilijk zal kunnen volhouden dat er voldoende bewijs is geleverd van een 'positieve storm-invloed' op bijvoorbeeld de stand van soorten als Roodborst en Kuifmees als zou blijken dat deze soorten in de niet door de storm getroffen bossen dit jaar een nog grotere procentuele vooruitgang hebben geboekt dan op 'Mensinge' het geval was.

Alles bijeen is het dus dringend gewenst dat allen die in één of meer boscomplexen jaarlijks tellingen verrichten, hun resultaten dit jaar eens extra kritisch vergelijken met die in de voorgaande jaren. Als zij hun gegevens om welke reden dan ook (nog) niet willen publiceren, zal ik een mondelinge of schriftelijke gedachten-uitwisseling over de hier aangesneden problemen zeer op prijs stellen.

Overigens — dit voor de bijgelovigen onder u — het is vandaag . . . de dertiende november en het stormt weer van je welste!

- S. Braaksma, Handelskade 16, Vreeswijk (afdeling Technische Zaken Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer).

LITTERATUUR:

Taapken, J. (1953): Ook de vogels waren niet bedacht op de februaristorm.

Nieuwe Leidsche Courant, 21-2-1953.

— (1953): Vale stormvogels. De Wandelaar in Weer en Wind 21 : 98 en 146.

— (1956): Hagelstorm veroorzaakt de dood van honderden overwinterende ooievaars. Wiek en Sneb 4 : 65.

— (1956): Grootste deel van de populatie der Vale stormvogeltjes in Europa uit de koers geslagen door stormen in het najaar van 1952. De Zwerver in Gods vrije natuur 17 : 1969-173.

Met nadruk wijzen wij op de mogelijke effecten van grotere randwerking in de beschadigde bossen. De toename van de Ringmus in bovenstaand artikel zou hiervan het gevolg zijn. Wellicht geldt dit ook voor andere soorten zoals bijvoorbeeld Grote Lijster, Gekraagde Roodstaart en Tjiftjaf.

Red.